

УДК 371.13

ТЕТЯНА ФІЛІМОНОВА

м. Миколаїв

filimonova.tatiana15@yandex.ua

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ

У статті висвітлюється проблема підготовки майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу до професійної діяльності. Визначається зміст поняття «професійна підготовка майбутнього педагога». Розкривається поняття «готовності до педагогічної діяльності». Порівнюються поняття «підготовка» і «готовність». Аналізуються підходи вчених до змісту досліджуваного поняття. Узагальнюється визначення підготовки майбутнього педагога до професійно-педагогічної діяльності.

Ключові слова: професійна підготовка, професійна підготовка майбутнього педагога, професійна готовність, професійна підготовка фахівців у вищому навчальному закладі, професійна компетенція.

Україна, вступивши до третього тисячоліття як незалежна держава, розбудовує та модернізує національну освітню систему. Реформування освіти в Україні здійснюють відповідно до європейських стандартів, які орієнтують на утвердження національної системи освіти та перехід до постнекласичної парадигми.

Вимоги сьогодення згідно з Державною національною програмою «Діти України», «Національною доктриною», Законом України «Про освіту» та Законом України «Про дошкільну освіту», практична реалізація Базового компонента дошкільної освіти зобов'язують до пошуків сучасних підходів у підготовці фахівців зі спеціальності «Дошкільна освіта» у вищих навчальних закладах.

Педагогічні працівники мають стати основною рушійною силою відродження та створення якісно нової національної системи освіти. Тому, головна увага має бути зосереджена на «підготовці нового покоління педагогічних працівників, підвищенні загальної культури, професійної кваліфікації та соціального статусу педагога до рівня, що відповідає його ролі у суспільстві» [8].

Підтвердженням цього є розробка та затвердження урядом України Концепції Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року (№1721-р від 27.08.2010), яка спрямована на виконання

Закону України «Про дошкільну освіту» а також Указ Президента України від 20.03.2008 р. № 244 «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні». Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні. Держава визнає пріоритетну роль дошкільної освіти та створює належні умови для її здобуття. У концепції зазначається, що нинішню ситуацію в дошкільній освіті України можна визначити як стадію між старою системою цінностей, установок, звичок і новою, що лише виформовується, і спрямовується на забезпечення оптимальних умов виховання і навчання особистості, яка розвивається.

Процес підготовки вихователів в системі вищої професійної освіти має бути спрямований на формування цілісної системи універсальних знань, умінь, навичок і відповідати запитам дошкільних освітніх установ. Умови глобальної конкуренції на ринку праці вимагають від педагогів дошкільного виховання високого рівня професійної компетентності.

Вивченню загальних проблем готовності студентів до педагогічної діяльності присвячені роботи К. М. Дурай-Новакової, Л. А. Кандибович, В. А. Сластьоніна та ін. Основна увага у вказаних дослідженнях була спрямована на вивчення загальнотеоретичних підходів

до змісту професійної підготовки, формування особистості педагогів, вироблення у студентів педагогічних знань, умінь і навичок.

Питання професійного становлення педагога розглядали класики зарубіжної (А. Дистервег, Й. Герbart, Я. Коменський, Й. Песталоцці та ін.) та вітчизняної (А. Макаренко, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.) педагогіки.

Проблема підготовки майбутнього педагога, його готовності до здійснення професійно-педагогічної діяльності привертала увагу багатьох учених, зокрема: Л. В. Артемової, І. Д. Беха, Г. В. Беленької, О. Л. Богиніч, О. В. Глузмана, С. У. Гончаренка, І. А. Зязюна, В. І. Семиченко, В. О. Сластьоніна.

Роботи Н. Ануфрієвої, І. Беха, Г. Костюка, В. Москальця, Р. Гуревича, Т. Яценко, А. Петровського, Г. Тарасенко, Н. Ничкало та ін. присвячені концептуальним ідеям із вирішення проблем професійної педагогічної освіти, розвитку навчання і виховання, розбудови національної школи. В роботах І. Зязюна, Л. Побережної, Ю. Афанасьєва, Н. Крилової, В. Суханцевої опрацьовано теоретичні аспекти культурного розвитку особистості.

Проблеми формування духовного потенціалу студентів, формування естетичного сприймання, їхніх ідеалів і смаків проаналізовано в роботах Б. Брилініна, Л. Коваль, Г. Падалки, В. Дряпкі, О. Олексюк та ін. Тому основним завданням ВНЗ є допомога майбутнім фахівцям у їхньому творчо-професійному розвитку.

Розробці нових підходів до навчання майбутніх педагогів-вихователів, моделюванню різних аспектів педагогічної діяльності присвячено праці Є. Аксьонової, Л. Богомолова, О. Овчарука та ін. Такі вчені, як С. Вершловський, М. Галагузова, О. Добудько, І. Котов, В. Сричевський, В. Маслов, Т. Новикова, Р. Овчарова, В. Стрельников, Н. Харитонова, О. Шиян наголошують на необхідності розробки проблеми фахової підготовки в умовах багаторівневої професійної освіти.

Психолого-педагогічні вміння визначають специфічність професійно-педагогічної діяльності вихователя дошкільного навчального закладу, роблять її відмінною від педагогічної діяльності вчителя. В основі психо-

лого-педагогічних вмінь лежать сформовані (чи не сформовані) прийоми пізнавальної діяльності (аналізу, синтезу, класифікації, порівняння, узагальнення, моделювання тощо). Особливий інтерес у питанні оптимізації фахової підготовки майбутніх вихователів становить підхід, який розроблено в руслі ідеї технологізації навчально-виховної діяльності. Характеризуючи процеси, що спонукають виникнення і впровадження педагогічних технологій у сучасну практику освіти, дослідники (Ю. Бабанський, В. Беспалько, В. Бондар, К. Волинець, М. Кларін, Т. Селевко, Н. Тализіна та ін.) зазначають необхідність відтворення в педагогіці системно-діяльного підходу, упорядкування на цих засадах засобів навчання в освітніх закладах; потребу технологічного підходу до вибору методів, організаційних форм взаємодії студента і педагога, що забезпечують гарантовані результати навчання та знижують негативні наслідки роботи педагога.

Надзвичайно значимими у контексті вирішення проблеми ефективної фахової підготовки педагогів-вихователів є праці І. Дичківської, О. Кононко, О. Левицької, Г. Беленької, Т. Поніманської.

Ціллю написання статті є висвітлення теоретичних засад змісту підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, аналіз основних теоретичних підходів до змісту професійної підготовки майбутніх фахівців, а також умов реалізації в освітньому просторі ВНЗ.

У великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «підготовка» розглядається як дія за значенням підготувати; запас знань, навиків, досвід і т. ін., набутий у процесі навчання, практичної діяльності [3, 952].

У педагогічному словнику термін «професійна підготовка» тлумачиться як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей особистості, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної праці за обраною професією [4, 262].

У власному докторському дослідженні Т. Танько подає одне з найбільш повних визначень поняття «професійної підготовки»: професійна підготовка – це система організаційних та педагогічних заходів, які забезпечують

формування в особистості професійної спрямованості, системи знань, навичок, умінь і професійної готовності, що, в свою чергу, визначається як суб'єктивний стан особистості, яка вважає себе здатною і підготовленою до виконання певної професійної діяльності та прагне її виконати [16].

В. Гриньова переконливо доводить, що «професійна підготовка майбутнього фахівця у вищому навчальному закладі передбачає сформованість професійної культури, значення якої на особистісному рівні виражається мірою освоєння необхідних професійних знань, навичок й умінь, професійного досвіду, ступенем інтеграції професійних і соціальних якостей особистості; здатністю застосовувати сукупність найбільш раціональних способів, прийомів роботи в різних ситуаціях, що складаються в процесі діяльності й забезпечують її високу ефективність [6, 77].

За визначенням О. Абдулліної, професійна підготовка майбутнього педагога – це процес формування та збагачення настанов, знань і вмінь, що необхідні майбутньому фахівцю для адекватного виконання специфічних завдань навчально-виховного процесу [1, 40].

Подібне трактування поняття професійно-педагогічної підготовки дозволило О. Абдулліній виділити три основні компоненти змісту педагогічної підготовки:

- загальний компонент (ядро) – педагогічні знання, отримані при вивченні педагогічних дисциплін;
- додатковий компонент – дисципліни за вибором, факультативи;
- компонент диференційованого та індивідуалізованого навчання і виховання – самостійна робота студентів з метою розвитку творчих здібностей, індивідуального стилю діяльності [1].

Погоджуємося із думкою О. М. Семенов, що «якість системи професійної підготовки залежить від ступеня обґрунтованості мети навчання, змісту навчання і принципів організації і контролю навчального процесу у вищому педагогічному навчальному закладі» [14, 28].

Науковці М. Данилко, Н. Мацкевич визначають «готовність» як наслідок професійної підготовки людини. Це стосується і педагогічної діяльності, готовність до якої здійснюється через цілеспрямований розвиток осо-

бистості [7, 8]. В. Ананьєв стверджує, що готовність «починає формуватись ще до початку професійної трудової діяльності, а потім розвивається разом з професійною працездатністю, як потенціалом основної діяльності...» [11, 128].

Поняття «професійна готовність» Л. Григоренко визначає як наявність професійно важливих знань, умінь, навичок і настанов здійснювати педагогічну діяльність. Готовність, на думку вченого, передбачає також сформованість індивідуально-особистісних якостей майбутнього педагога [5].

В. Сластьонін готовність до професійної діяльності розуміє як єдність та взаємозумовленість таких компонентів:

- мотивація та установка на роботу педагога, сформованість професійно значущих особистісних якостей (психологічний аспект);
- наявність обсягу психологічних, педагогічних, соціальних знань, необхідного для компетентної діяльності (науково-теоретичний аспект);
- сформованість на достатньому рівні фахових умінь та навичок (практичний аспект);
- відповідність стану здоров'я та професійна працездатність (фізичний аспект) [15, 67].

Отже, готовність є важливою умовою успішного виконання будь-якої діяльності, особливо велика її роль у роботі педагога. Обумовлено це складністю і багатогранністю навчально-виховного процесу. У визначенні поняття готовності дослідники йдуть різними шляхами: одні акцентують увагу на його структурних складових, інші – на його сутності.

А. Ліненко, О. Мороз та інші вчені переконливо доводили, що саме стан готовності особистості до виконання професійно-педагогічної діяльності забезпечує не тільки її ефективність, але й можливості подальшого вдосконалення.

А. Ліненко розглядається готовність до педагогічної діяльності як цілісну інтегровану якість особистості, що характеризує її емоційно-когнітивну і волюву мобілізаційність у момент включення в діяльність визначеної спрямованості. Погоджуємося з позицією А. Ліненко, що готовність не є вродженою, а виникає в результаті певного досвіду людини,

що ґрунтується на формуванні її позитивного ставлення до професійної діяльності, усвідомленні мотивів і потреб у ній [12].

На думку Л. Мацук готовність до педагогічної діяльності являє собою синтез різних видів компетенцій майбутнього педагога [13].

Професійна компетенція – це сукупність теоретичних знань з педагогіки, психології, методики викладання предмету та вмінь їх практичного використання в роботі в загальноосвітньому навчальному закладі [9].

Необхідність модернізації вищої педагогічної освіти дозволяє виділити такі базові компетентності випускника педагогічного ВНЗ:

- 1) прийняття активної життєвої і професійної позиції;
- 2) орієнтація на соціальне і професійне самовизначення і самореалізацію, здатність до самоорганізації;
- 3) освоєння основних професійних навиків, практичних умінь в професійній сфері;
- 4) формування й володіння професійними цінностями і якостями, що відповідають загальнолюдським нормам;
- 5) досягнення сучасного загальнокультурного рівня і сформованість професійної культури [9].

Також, у підготовці педагога важливими є такі характеристики: професіональна мотивація, фундаментальність, методологічна обґрунтованість, професійна направленість підготовки студентів, багатофункціональність, комплексність в змісті, організації, методиці та контролі, емоційна насиченість, активізація самостійної пошукової навчальної та науково-дослідної роботи студентів.

У низці досліджень (І. Бужина, Т. Іванова, М. Козак, О. Макарова, І. Парасюк, О. Ярошенко та ін.) виділяють такі основні компоненти готовності до педагогічної діяльності: мотиваційний (аксіологічний або ціннісно-мотиваційний), що включає потреби й мотивації; змістово-процесуальний (змістовий, пізнавально-орієнтаційний або мотиваційно-когнітивний), що передбачає наявність теоретичних знань і розуміння суті тієї чи іншої діяльності; проєктивно-конструктивний (процесуальний, праксеологічний, операційний, дієво-операційний або рефлексивний), що фіксує необхідні практичні вміння.

На думку Л. Буркової, система професійної підготовки фахівців у вищому навчально-

му закладі передбачає урахування трьох площин: теоретичної, наукової і практичної. Вони діють одночасно як відносно автономні, так і у взаємозв'язку між собою, підкорюючись логіці підготовки фахівців. Її складає, перш за все, зміст, який не просто сумарно поєднує ці площини, а робить їх елементами освітньої системи професійної підготовки [2].

Г. Троцько зазначає, що сутністю підготовки студентів до педагогічної діяльності є система змістовно-педагогічних та організаційно-методичних заходів, спрямованих на забезпечення готовності майбутнього педагога до педагогічної діяльності [17].

Отже, проаналізувавши викладені судження різних науковців, можна дійти висновку, що «підготовка» є процесом, а «готовність» – є результатом професійного навчання. Такого самого підходу дотримується Т. Жаровцева, «готовність», на її думку, – це мета і результат підготовки [10, 13].

А також, аналіз наукових досліджень дає нам змогу дати узагальнення визначення підготовки майбутнього педагога до професійно-педагогічної діяльності: це процес набуття професійно-фахових знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення педагогічної діяльності в навчальних закладах освіти.

Список використаних джерел

1. Абдуллина О. А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования. Для педагогич. спец. вузов. — 2-е изд., перераб. и доп. / О. А. Абдуллина. — М.: Просвещение, 1990. — 144 с.
2. Буркова Л. Методологічний підхід до формування змісту професійної підготовки у вищих навчальних закладах / Л. Буркова // Джерела. — 2008. — № 3—4. — С. 24—35.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел]. — К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. — 1728 с.
4. Вишнякова С. М. Профессиональное образование: словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика / С. М. Вишнякова. — М.: НМЦ СПО, 1999. — 538 с.
5. Григоренко Л. В. Формирование готовности студентов педвуза к профессиональной деятельности в процессе самостоятельной работы: дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Людмила Васильевна Григоренко. — Кривой Рог, 1991. — 162 с.
6. Гриньова В. М. Про співвідношення понять «професіоналізм», «професійна культура», «професійна компетентність», «професійна підготовка» / В. М. Гриньова // Педагогіка та психологія. — 2014. — Вип. 45. — С. 75—84.
7. Данилко М. Т. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної

- культури: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вихов. і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / Микола Тихонович Данилко. — Луцьк, 2000. — 19 с.
8. Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття». Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 3 грудня 1993, № 896 // Освіта. — 1993. — № 44—46. — С. 7.
9. Деркач С. Особливості та сутність професійної підготовки вчителя / Світлана Деркач [Електронний ресурс] // Вісник Інституту розвитку дитини : збірник наукових праць. — 2010. — Вип. 10. — [Цит. 2011, 25 травня]. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vird/2010_10/8.pdf. — Назва з екрану.
10. Жаровцева Т. Г. Теоретико-методичні засади підготовки фахівців дошкільної освіти до роботи з неблагополучними сім'ями : монографія / Т. Г. Жаровцева. — Одеса : ПНЦ АПН України — СВД М. П. Черкасов, 2006. — 367 с.
11. Ліненко А. Ф. Готовність майбутніх вчителів до педагогічної діяльності / Алла Францівна Ліненко // Педагогіка і психологія. — 1995. — № 1. — С. 125—132.
12. Ліненко А. Ф. Педагогічна діяльність і готовність до неї : монографія / А. Ф. Ліненко. — О. : ОКФА, 1995. — 80 с.
13. Мацук Л. О. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до правового виховання молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Л. О. Мацук. — Тернопіль, 2002. — 20 с.
14. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : монографія / О. М. Семенов. — Суми : ВВП «Мрія - 1» ТОВ, 2005. — 404 с.
15. Слостенин В. А. Педагогика: инновационная деятельность / В. А. Слостенин, Л. С. Подымова. — М. : ИЧП «Издательство Магистр», 1997. — 224 с.
16. Танько Т. П. Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах : дис. на здоб. наук. ступеня д-ра пед. наук за спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Т. П. Танько. — ХДПУ ім. Г. С. Сковороди. — Х. : Б. В., 2004. — 503 с.
17. Троцько Г. В. Професійно-педагогічна підготовка студентів до виховної роботи в школі / Г. В. Троцько. — Х., 1995. — 241 с.

TATIANA FILIMONOVA

Mykolaiv

PEDAGOGICAL ASPECTS OF TRAINING FUTURE EDUCATORS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS FOR TEACHING ACTIVITIES

The article highlights the problem of training of future teacher of preschool educational institution for professional activity. Defines the concept of «training of a future teacher». Explores the concept of «readiness for pedagogical activity». Compares the concept of «preparation» and «readiness». Analyzes approaches of scientists to investigated the concept. We generalize the definition of training of future teacher to professional-pedagogical activity.

Key words: professional training, professional training, future teacher, professional readiness, professional training of specialists in higher education and professional competence.

ТАТЬЯНА ФИЛИМОНОВА

г. Николаев

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО ВОСПИТАТЕЛЯ ДОШКОЛЬНОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ К ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье освещается проблема подготовки будущего воспитателя дошкольного учебного заведения к профессиональной деятельности. Определяется содержание понятия «профессиональная подготовка будущего педагога». Раскрывается понятие «готовности к педагогической деятельности». Сравниваются понятия «подготовка» и «готовность». Анализируются подходы ученых к содержанию исследуемого понятия. Обобщается определение подготовки будущего педагога к профессионально-педагогической деятельности.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, профессиональная подготовка будущего педагога, профессиональная готовность, профессиональная подготовка специалистов в высшем учебном заведении, профессиональная компетенция.

Стаття надійшла до редколегії 28.11.2016